Francesc Vilaró i Rigol, Director General d'Obres Hidràuliques

La recuperació del color i del so de les aigües

Juan López

Parlar amb un home del caràcter i de la personalitat de Francesc Vilaró és un dels exercicis menys costosos. En les seves exposicions és clar, diàfan i transparent —mai més ben utilitzat aquest terme, quan parlem d'aigües— en l'explicació de la seva tasca al davant de la Direcció General d'Obres Hidràuliques. La recuperació de l'estat natural de les aigües és la seva preocupació principal, la distribució dels cabals tant per a regadius com per a l'abastament és, segons la seva manera de pensar, una forma més de millorar la qualitat de vida dels habitants d'aquesta terra. Li sap greu, i se li nota, no poder actuar de pressa i bé allà on el necessiten. Planificar i poder veure algun dia sobre el terreny els projectes nascuts a la taula del seu despatx, és una de les seves aspiracions màximes.

—Asseguts al seu despatx de la Travessera de Gràcia, iniciem el diàleg pel començament, situant-nos en la realitat del tema, realitat que passa per saber si la Generalitat compta ja amb totes les responsabilitats de l'assumpte que ens ocupa.

Sí, des del decret de 27 de desembre, les competències han estat transferides a la Generalitat de Catalunya i crec que, en aquest sentit, hem aconseguit un traspàs molt d'acord amb l'Estatut d'Autonomia, amb la Constitució i amb allò que era desitjable traspassar en matèria d'obres hidràuliques.

—En concret, què ha estat transferit?

Des del punt de vista d'obres han estat transferides a Catalunya totes aquelles que no són d'interès general, ni afecten cap altra Comunitat Autònoma; és a dir, que Catalunya pot fer totes les obres i prestar els auxilis de l'Estat en obres hidràuliques, actuar en tots aquells aspectes que es refereixen a abastaments, sanejament, regadius, infrastructura hidràulica de regulació i defensa d'avingudes, etc.

Per una altra banda, hem arribat a un conveni amb el MOPU (Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme) perquè aquesta entitat pugui tirar endavant obres que en el futur podrien ser declarades d'interès general i puguin, mitjançant aquest acord, continuar la inversió en obres que són realment d'interès per a la comunitat catalana.

Hi ha un altre tema que ha estat traspassat: l'Administració hidràulica, és a dir, concessions, autoritzacions d'ús del domini públic, policia d'aigües, control de comunitats d'usuari, control d'explotació, etc.

—Ens podria ampliar una mica més el tema de l'Administració hidràulica?

Naturalment. Per entendre'ns, podem dividir Catalunya, hidràulicament parlant, en dues zones clarament diferenciades. L'una és la conca mediterrània i els rius d'aquest vessant que formen conques que neixen i moren en territori català. L'altra zona és la de les conques dels rius que desemboquen a l'Ebre, o el cas especial del Garona, conques que passen pel nostre territori però no en la seva totalitat i, per tant, són d'unes altres competències.

Pel que fa a les conques intracomunitàries, la Generalitat té unes competències totals i exclusives, fins i tot en temes de planificació.

I referent a les altres, les intercomunitàries, és a dir, les que també toquen unes altres comunitats, les competències passen a dependre d'un anomenat Organisme de Conca. La Generalitat forma part de la Junta de Govern d'aquest Organisme, però a més s'encarrega de la tramitació, si no de les concessions, sí de les autoritzacions de l'ús de domini públic i de dur a terme les tasques de policia del domini públic. És a dir que, en totes aquestes conques intercomunitàries, hi ha un ampli grau de gestió que permet de considerar la Generalitat com l'única administració que gestiona en el conjunt de Catalunya.

—Un tema com l'econòmic no pot faltar quan la gent parla de transferències, ja que aquestes solen anar acompanyades d'una dotació econòmica que no sempre és la més adequada, m'equivoco?

La dotació econòmica de les transferències és un tema molt discutible i, que sigui adequada o no també ho és.

Comencem per dir que, segons el meu parer, la inversió hidràulica a Catalunya, tradicionalment, ha estat més inferior que no hauríem desitjat, o ha estat sempre per sota de les seves necessitats, essent de l'ordre de, per dir alguna xifra, 3.000 milions de pessetes. I aquesta xifra, sobre la qual hi havia previst un increment entre els anys 82 i 85, no sols no ha augmentat, sinó que més aviat ha disminuït. Per tant, diríem que últimament hi ha hagut un dèficit important d'actuacions en obres hidràuliques a Catalunya per part del MOPU.

—Hi ha cap possibilitat que, una vegada fets els traspassos, les quantitats s'incrementin?

Les xifres no han augmentat, això vol dir que continuen essent insuficients però, en principi, les quantitats que acompanyen les transferències hidràuliques a través del Fons de Compensació Interterritorial espero que seran, almenys, iguals a les que fins ara invertia el MOPU. Ara bé, quedaran completades amb les obres i inversions directes del Ministeri, segons el conveni signat el 28 de desembre, i incrementades per les que s'obtinguin mitjançant el Pla de Sanejament de Catalunya mitjançant la Llei d'Evacuació i Tractament de les Aigües Residuals. Què vol dir tot això? Doncs que, mantenint la mateixa xifra del traspàs que la que invertia el MOPU fins aquest precís moment, les inversions seran més grosses, ja que vindrà per dues vies diferents un altre tipus d'inversions que no es tenien en compte en èpoques anteriors.

—Vol dir això que les necessitats podran ser cobertes?

No podem cantar victòria. En realitat, aquestes inversions no seran del tot suficients per a cobrir els dèficits d'estructures hidràuliques existents a Catalunya, ja que, tant en estructures de regadiu com en obres de sanejament hi havia un dèficit d'inversió realment considerable perquè fa molts anys que s'hi invertia poc, la qual cosa feia que la inversió en obres hidràuliques fos deficitària. Després, per recuperar-nos del dèficit, haurem de buscar fórmules pressupostàries adequades i imaginar noves formes de finançament per poder compensar el dèficit que ha existit fins ara.

—Em parla de la creació d'impostos nous?

No és que hàgim de crear nous impostos, es tractaria, simplement, d'adequar les tarifes d'aigües al cost veritable i veure que les actuacions d'abastament, que tenen uns beneficis directes, es puguin adequar al seu preu real. L'aplicació de subvencions inadequades a certs abastaments d'aigua equival a donar la preferència al malgastament d'un recurs escàs.

La Catalunya assedegada

—Ens consta que a Catalunya hi ha zones que tenen greus problemes de subministrament d'aigua, tant per a beure com per a regadius, i la pregunta és òbvia: quines actuacions duu a terme la Direcció General d'Obres Hidràuliques per solucionar el problema, o almenys, per intentar d'atenuar-lo?

Totes les obres hidràuliques, i tota la planificació realitzada des del «Marc del Pla d'Aigües de Catalunya» el 1981, té un objectiu. És un objectiu que ja el Marc assenyala. Es tractaria, en definitiva, d'acostar l'aigua a l'usuari, d'acord amb l'Ordenació del Territori, de manera que puguin tenir els diferents usos de l'aigua al seu abast.

—Anem per parts, digui'ns quins són els problemes principals que tenen els diversos usos de l'aigua i les solucions possibles.

Començant per qualsevol, podria dir que el dels abastaments és el problema més greu, però també el de solució més imminent, si tenim en compte que l'abastament és prioritari per a qualsevol nivell actual de qualitat de vida, ja sigui a les zones rurals o a les urbanes. Malgrat tot, l'abastament té un component essencial, com en general totes les obres hidràuliques, que és la col·laboració econòmica dels mateixos usuaris: la tarifa d'aigües. Gran part dels problemes que hi ha són generats per una tarifa insuficient per a finançar el servei.

En segon lloc, hi ha els regadius. Són els grans consumidors d'aigua dins els diversos usos. És per això que els regadius s'han de

desenvolupar a les zones on la terra sigui adequada i hi hagi abundància d'aigua. En aquests moments, hi ha regadius nous plantats a tota la conca del Segre, a més d'haver-hi millorat els que ja existien, i a les terres de l'Ebre. També hi ha regadius previstos en algunes zones de la conca del Ter, del Muga i del Fluvià, és a dir, a zones de recursos hidràulics abundants.

Finalment, els usos industrials també necessiten una aigua de qualitat, una garantia de subministrament i una implantació adequada. Algunes indústries de gran consum han de ser istal·lades a les zones on l'aigua sigui abundant perquè, en cas contrari, es podrien crear greus desequilibris a les zones on fossin implantades, i aquí en tenim exemples clars.

—En el primer cas d'usos d'aigua, els abastaments, podríem dir que és imminent la resolució dels problemes de Reus i Cervera, per citar-ne algun cas concret?

Treballem en zones deficitàries, no solament en aquestes dues ciutats, sinó en moltes altres de deficitàries, és a dir, pel que fa a abastaments treballem intensament a la zona de Tarragona, amb un projecte ambiciós que comporta dur l'aigua sobrera dels canals del delta de l'Ebre cap a les comarques litorals de Tarragona.

En segon lloc, treballem també per a l'abastament a les zones de Sitges, Garraf, Vilanova i la Geltrú, i així mateix de Vilafranca del Penedès, que també és una zona deficitària, com ho demostra la mala qualitat de les aigües d'abastament de les zones litorals.

Pugem cap al nord. Actualment fem treballs d'abastament a la zona del Maresme, a més de millorar els que ja hi ha, però no sols a les proximitats de Barcelona, sinó també a la part alta del Maresme. Recordo, per exemple, que l'estiu passat van tenir dèficits importants a la zona de Pineda de Mar.

Remuntant la costa, cal dir que tenim en marxa diversos projectes d'importància vital per a les zones de la Costa Brava centre i Costa Brava nord.

—Em parla de projectes de subministrament a les zones costaneres; què em diu de l'interior?

Pel que fa a les zones interiors hi ha una obra en execució a les Garrigues, que és una zona deficitària de sempre, on porten l'aigua amb camions-cisterna. És previst que s'acabi aquest any l'abastament a diversos pobles de la Terra Alta que és una altra zona endèmica i hi ha en marxa els projectes d'abastament a les poblacions del marge esquerre del Canal d'Urgell, pels quals seran beneficiades poblacions com Cervera, Agramunt, Tàrrega, Verdú, etc.

Lluita contra les riuades

—Hi ha un estudi sobre les zones inundables de Catalunya titulat «Correcció de la Xarxa Hidrològica de Catalunya». Hem parlat de manca de recursos hídrics i la pregunta que ens plantegem és si algú ha pensat a aprofitar aquestes afluèn-

cies massives d'aigua que solen tenir lloc en certes èpoques de l'any, canalitzant-les per extreure'n un benefici, en la mesura que això sigui possible.

Sí, no és que l'objectiu de defensa d'inundacions coincideixi plenament amb el d'aprofitament d'aigües, però sí almenys en una part. És a dir, el que realment interessa n'és la regulació. Regular les aigües d'un riu és senzillament guardar aigua de les èpoques d'abundància per utilitzar-la en els moments de més demanda, tant per als regadius com per als abastaments, que solen coincidir amb les èpoques d'estiu.

Com deia, el problema de la regulació no coincideix amb el de la defensa contra les inundacions, però sí que els embassaments de regulació poden, en una part de les seves capacitats, alleugerir les inundacions d'algunes conques. Prenem-ne com a exemple les darreres; les conques més regulades, com les del Noguera Ribagorçana, quasi no provocaren avingudes perilloses, o el cas del baix Ebre, on l'aigua va quedar perfectament laminada abans d'arribar a Tortosa, gràcies als embassaments anteriors. Això no passava a principi de segle, quan les avingudes del baix Ebre significaven un veritable desastre.

Encara queda molt per fer referent a les inundacions, com en qualsevol dels altres assumptes. Existeixen dins les necessitats d'inversió en obres hidràuliques una bona quantitat de sectors amb dèficits importants, i no parlem ja del sanejament ni dels regadius, com del problema de les inundaciones. Tot això fa que calgui planificar, i aquesta planificació hidrològica ens la preveu la nova Llei d'Aigües.

—En el camp del Pirineu Oriental, de transferència recent, han preparat ja cap projecte d'actuació en aquesta nova àrea de competències?

Dins aquesta àrea i en totes les altres. Les competències en obres són pràcticament les mateixes en tot el territori, exceptuant-ne les que són considerades d'interès general. Per tant, totes les obres del 86 i les plurianuals a partir d'aquest mateix any, estan programades i en marxa dins les actuacions previstes de caràcter ordinari.

—Això vol dir que no hi ha lloc per a la improvisació i que, amb competències o sense en l'àrea, la Generalitat ha pogut anar actuant?

Així és. Pel que fa a obres i ajuts a municipis per a la realització d'obres d'abastament, ho hem fet des de l'any 82 que fou quan es va crear la Direcció General d'Obres Hidràuliques. Hem fet obres d'abastament, de regadiu i fins i tot, per raó de la Llei de Sanejament de Catalunya, hem dut a terme fortes inversions en aquest terreny, el del sanejament, sense tenir les transferències. Evidentment, ara, amb la responsabilitat de les obres hidràuliques en les nostres mans, la importància de les obres encara serà més gran.

—Em ve a la memòria en aquest moment un vell títol de pel·lícula, «Las aguas bajan turbias». Aquí a Catalunya, fins quan?

Aquest és un problema que no podem pas solucionar en quatre dies, després de molts anys de passar per alt el problema de les aigües residuals. En aquells moments, convenia produir sense preocupar-se del mal ecològic causat als recursos hidràulics, mentre augmentava encara més el creixement desmesurat de les ciutats. El que en un principi era tolerable, perquè buscaven millorar el nivell de vida social i industrial del país, arriba a unes cotes on apareix la mentalitat que això no ha de continuar de la mateixa manera. Calia recuperar el medi ambient, sobretot els recursos hidràulics, ja que espatllar uns recursos, vistos ja com escassos, era un autèntic malbaratament.

Partint d'aquesta nova mentalitat fou promulgada la Llei 5/81 de 4 juny sobre desplegament legislatiu en matèria d'evacuació i tractament d'aigües residuals, que és l'origen de la Junta de Sanejament. Tot això va fer possible que el Pla de Sanejament comencés a funcionar.

—Parli'ns d'aquest Pla.

En principi és un Pla a dotze anys vista i, això ja ho podem avançar, els seus resultats ja els comencem a notar a molts dels nostres rius, perquè ja hi ha moltes plantes depuradores en funcionament com són les de Martorell, Manresa, Girona, Igualada, etc., però és necessari que passin encara molts anys perquè el Pla sigui acabat, perquè els resultats es notin, perquè...

—...ens trobem al començament?

Sí, en som a l'inici, als tres primers anys, per la qual cosa és necessari que passin 10 anys més que encara falten per a la conclusió.

—Com es finança la Junta de Sanejament?

La Junta es finança per diversos conductes. Hi ha un primer conducte que és l'increment de la tarifa d'abastament. Aquest increment va destinat a la creació d'un nou servei que abans no existia, el servei de recuperació i tractament d'aigües residuals; la Junta de Sanejament el percep i l'inverteix a les conques i a les zones on ha estat recaptat.

Un altre camí de finançament de la Junta arriba per mitjà de les subvencions de la mateixa Generalitat en les obres hidràuliques (abans arribaven del MOPU i de les Diputacions). Aquestes vies de finançament contribueixen al fet que l'increment de tarifes sigui menor.

El color de l'aigua

—El diccionari diu que l'aigua és «incolora, inodora i insípida». Podrà la Junta de Sanejament convertir en realitat la definició del diccionari?

L'aigua d'abastament ha de complir aquestes tres normes, i jo crec que això ho aconseguirem a molts llocs on ara no és així. Ho aconseguirem perquè la primera matèria que circula pels rius, o

pels aqüífers subterranis serà de més bona qualitat a causa dels diferents tractaments que els seran aplicats i de la no incorporació de càrregues contaminants.

Les aigües litorals, de les quals també parla el Pla, milloraran ostensiblement, com ja passa al litoral Badalona-Barcelona, gràcies al tractament aplicat previst en el Pla de Sanejament de Catalunya mitjançant la recollida de les aigües pel col·lector de Llevant i fent-se el tractament a la planta Besòs.

—Quin nombre de plantes depuradores seria l'ideal per a aconseguir uns resultats òptims i resoldre el problema de la contaminació de les aigües?

No és una qüestió de quantitat, sinó de planificació i d'economia. A vegades, una sola depuradora pot funcionar per a tres poblacions perquè tota sola és capaç de concentrar una sèrie d'abocadors de diverses poblacions o indústries i donar-los un tractament unitari amb una forta inversió al començament, però amb uns costos d'explotació menors i més tecnificats.

A les zones rurals val més desconcentrar les estacions depuradores. Sobra espai per a fer-ho; a més, podem emprar-hi tècniques toves en el funcionament, és a dir, sense consum d'energia, que al sol necessiten molt espai i precisament ens en sobra.

Hi ha el cas d'algun tipus d'indústries que necessiten un pretractament de les aigües, i n'hi ha que simplement necessiten canvis en el procés productor. Convé llavors de buscar un sistema adequat per eliminar els punts negres on es produeix la contaminació per aconseguir que el riu funcioni. No es tracta, doncs, de posar una depuradora a cada poble o al peu de cada indústria, sinó tan sols en aquells punts on el riu no sigui capaç d'absorbir la càrrega contaminant que li arriba, perquè en uns altres punts del seu curs sí que és capaç de fer-ho.

Ja que esmenta les indústries, voldria saber si hi ha cap via legal que les obligui a depurar les aigües que fan servir i, si la resposta és afirmativa, quin n'és el grau d'efectivitat?

Aquest és un tema molt discutit i debatut llargament en tota mena de congressos. És a dir, una llei repressiva no soluciona el problema de la contaminació. Què podríem aconseguir, tancant indústries? Tindríem uns rius netíssims, però estaríem mancats de mitjans de producció. La contaminació no és solament un problema de llei o de repressió, hi ha a més un problema de greuge comparatiu perquè, com podem tancar una indústria si no podem tancar un municipi que contamina tant o més que la mateixa indústria?

—Perdó, però no es tracta de repressió, sinó de saber si no hi ha cap norma legal que, sense arribar a unes situaciones límits, serveixi per a mantenir el ciutadà en estat d'alerta respecte a la manera com són tractades les aigües.

Sí que n'hi ha, però amb el simple fet que el Boletin Oficial del Estado les publiqui no n'hi ha prou, ni basten perquè es compleixin ni per a fer-les complir. El que realment passa amb això és que es deixa la gent fora de la llei l'endemà de la publicació al BOE, ja que la gent no pot canviar d'actitud d'un dia a l'altre. Nosaltres pensem que el sistema establert mitjançant la Junta de Sanejament i el Pla de Sanejament de Catalunya és un sistema progressiu, és a dir que tant la indústria com el municipi, tenen un temps determinat per a ajustar-se al Pla i per a anar posant en pràctica unes mesures correctores de forma esglaonada, sense presses ni traumes.

Però la Junta de Sanejament dóna alguna cosa més que temps per a corregir el mal, dóna uns subsidis econòmics a les indústries de fins al trenta per cent de la inversió en despeses de depuració i si les mesures correctores funcionen com cal, llavors queden exemptes de continuar pagant el cànon de sanejament. O sigui que, per l'una banda tenen la Llei que les obliga, i que no aconseguia pràcticament res, i per l'altra, a més de temps d'adaptació a la Llei, tenen uns ajuts econòmics per a la inversió que els calgui i alhora deixen també de pagar el cànon de sanejament.

—On és més accentuat el problema de les aigües contaminades i, per tancar aquest tema, on, a curt termini, ha previst la Junta de Sanejament començar a treballar en nous projectes?

Un grau alt de contaminació sempre va unit a una concentració urbana o industrial més gran, i aquests factors units donen un potencial contaminant que, si no és corregit, crea un problema real molt greu.

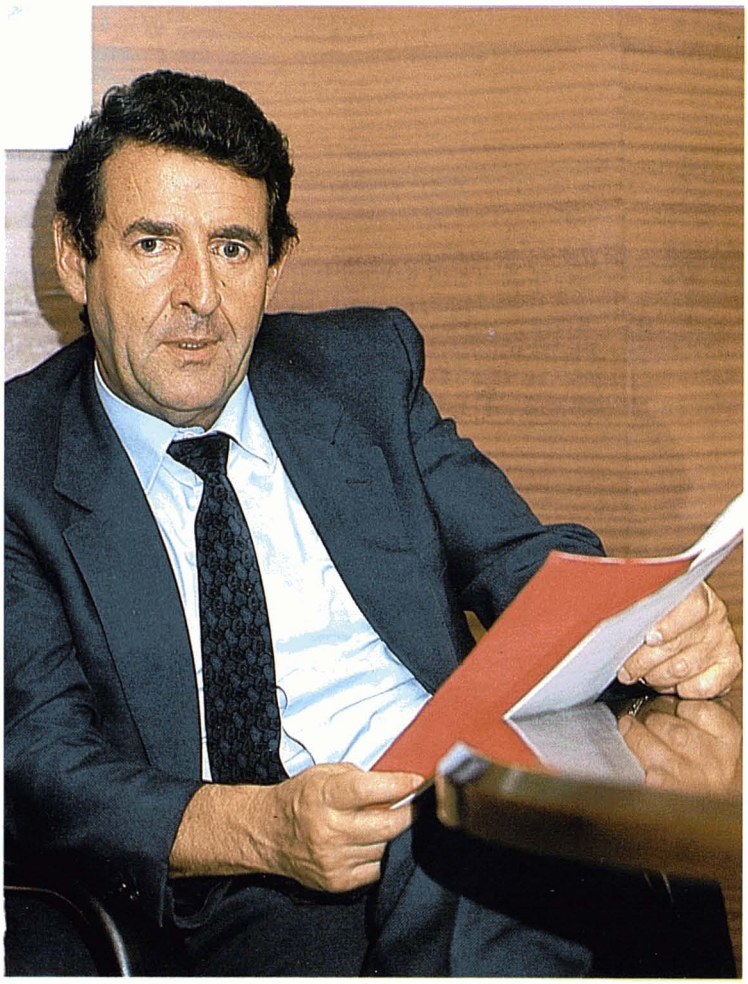
Conseqüentment a Catalunya, més que res als voltants de Barcelona, ja que Barcelona ciutat ho té corregit en una gran part amb plantes depuradores, trobem Manresa i Martorell, que ja han estat corregits, i Igualada, on en un termini breu començarà a funcionar una planta, però encara quedaran importants focus de contaminació a les zones molt industrialitzades, com és el cas de Capellades.

Hi ha punts realment més greus, la riera de Rubí o el riu Ripoll que passa per poblacions com Terrassa i Sabadell, i és on treballem intensament en projectes de correcció del problema. La zona de Vic ja té obres començades, o la zona de Banyoles, Sarrià de Ter, etc. al nord, i Tarragona i Lleida al centre de Catalunya.

Present i futur de les obres hidràuliques

—Anem ara al Programa d'Acció Territorial, canalitzacions, regadius, etc., què fan en l'actualitat?

La Direcció General, com cada any, té un programa d'inversions i unes altres actuacions que caldria estudiar-les per separat. Primer planifica a fi d'elaborar el Pla Hidrològic, que tindrà en compte totes les mesures per a millorar les condicions de recursos hidràulics disponibles per la pobla-

ció, la indústria i els regadius. I segon, les obres que, més o menys d'una manera rutinària porta a terme la Direcció General per mitjà de l'organisme transferit que és la Confederació Hidrogràfica del Pirineu Oriental i que, en el futur, a través de la proposta de Llei que hi ha al Parlament de Catalunya, serà la Junta d'Aigües de Catalunya la que durà a terme el Pla d'Obres Hidràuliques de la Generalitat.

El Pla d'Obres Hidràuliques inclou aquest any una inversió propera als 4.000 milions de pessetes, i té en compte una sèrie d'obres plurianuals que fan augmentar la xifra contractada en uns altres 4.000 milions, que inclouen obres d'abastament, perforacions de pous, conduccions, sanejament, i tot un seguit d'obres petites i grans, necessàries i importants per a les poblacions. Aquest Pla inclou obres de regadiu d'una importància vital per a la zona del delta de l'Ebre, per a les zones properes als canals d'Urgell, Aitona-Seròs, Albesa, Pinyana i un llarg etcètera d'una llista d'obres que resultaria massa extensa d'exposar-la aquí.

—Segons que he anat observant durant aquesta entrevista, i les seves paraules així m'ho corroboren, per tal d'acabar amb els desequilibris territorials i millorar la qualitat de vida, no solament són necessàries unes bones comunicacions, sinó també, i m'atreviria a dir que encara més, cal que disposem d'unes bones conduccions d'aigua, ho encerto?

Efectivament, així és.

—Però no sortim del tema i centrem-nos en la qüestió de les obres que cal realitzar. Ha previst la Direcció General d'Obres Hidràuliques la realització d'alguna MAGNA OBRA —llegiu aquí embassament o pantà— que excel·leixi en el futur per la grandiositat, capacitat d'emmagatzamament, etc.?

Hi ha un bon nombre d'obres importants per fer a Catalunya, començant pel pantà de Rialp que fa l'Administració central per mitjà del conveni MOPU-Generalitat de Catalunya, i dins aquest conveni, obres que haurà d'emprendre la Generalitat dins l'àrea del Pirineu Oriental, com són les obres del pantà de la Llosa del Cavall, al Cardener, o la regulació de l'Onyar per tal d'evitar-ne avingudes a Girona, o al riu Francolí, o les obres de canalització del Llobregat. És a dir, hi ha un gran nombre d'obres que és molt important fer, i especialment en regadius nous que van relacionats amb la regulació del Segre, com ara el canal de la Segarra-les Garrigues o el canal de les Garrigues baixes, o lligats a la regulació de la Ribagorçana com és el d'Algerri-Balaguer, i d'altres que hi ha en cartera.

—Digui'm, per quina obra hidràulica li agradaria passar als anals de la història de les obres hidràuliques, o, si no passar a la història, si més no que el seu poble li dediqués un carrer?

(Riu obertament i respon).

Si el que busquéssim fos passar a la història de l'Enginyeria hidràulica gràcies a alguna obra, a mi m'omple de satisfacció l'execució d'un pou. Des de sempre, fer un pou que proporcioni aigua a un petit grup de veïns ha suposat el fet d'evitar la desertització d'un poble. D'això a fer una obra ingent i costosísima, que no té usuaris directes i que de vegades provoca incomprensió i afeccions, hi ha un canvi immens, és a dir, de vegades l'obra gran només et produeix uns problemes en un àmbit personal i la petita, unes satisfaccions i una gratificació més immediata, encara que a llarg termini totes dues són igualment importants.

J.L. □